

? 1. Якія змяненні адбыліся ў рымскім грамадстве ў выніку пераможных войнаў? Растлумачце лагічную сувязь: працяглыя войны → неабходнасць рэформ. 2. Якія пераўтварэнні прапанавалі браты Гракхі? 3. Якія наступствы мелі рэформы братоў Гракхаў? Уявіце, што магло б адбыцца, калі б іх законы цалкам ажыццявіліся. 4. Якія змяненні ў фарміраванне рымскай арміі ўнёс Гай Марый? У чым моцныя і слабыя бакі такой арміі?

Падрыхтуйце невялікае паведамленне пра рымскую армію паводле плана: а) віды войскаў; б) узбраенне; в) тактыка; г) дысцыпліна.

§ 22. Рабаўладанне ў Рыме

?! 1. У якіх дзяржавах старажытнасці выкарыстоўвалі працу рабоў? 2. У чым заключаецца галоўнае адрозненне раба ад свабоднага чалавека?

Аднойчы на пасяджэнні рымскага сената адзін з аратараў скончыў сваю прамову словамі: «Няма нічога больш дасканалага, чым наша грамадства. У нас няма нічога, што супярэчыла б справядлівасці і дабрадзейнасці. Што ж датычыцца рабоў, то іх, уласна кажучы, не трэба браць у разлік». Як ставіліся рымляне да рабоў, чаму іх «не бралі ў разлік»? Чым скончылася самае масавае ў гісторыі Рыма выступленне рабоў?

1. Крыніцы рабства ў Старажытным Рыме. Самымі бяспраўнымі ў Рыме былі рабы. Раба можна было прадаць, купіць, падарыць. Рабская праца з'яўлялася адной з крыніц багацця і дабрабыту рымскіх грамадзян.

Пасля адмены даўгаваго рабства асноўнай яго крыніцай сталі войны, якія Рым вёў безупынна. Колькасць рабоў папайнялася і за кошт дзяцей, народжаных у рабстве.

Вельмі распаўсюджаным было таксама выкраданне людзей. На моры гэтым займаліся марскія піраты, на сушы — разбойніцкія банды. Захопленых людзей прадавалі ў рабства.

У тыя часы гандаль рабамі працвітаў ва ўсім Міжземнамор'і. Існавалі вялізныя рынкі гандлю рабамі. Найбуйнейшы з іх знаходзіўся на востраве Дэлас у Міжземным моры. Прадавалі

▲ Рабства ў Старажытным Рыме

З дапамогай схемы і тэксту параграфу раскажыце пра крыніцы рабства і выкарыстанне працы рабоў.

рабоў і ў самім Рыме. Цэны на іх былі невысокімі. Небагатая сям'я магла купіць аднаго-двух чалавек.

с. 294–295

2. Становішча рабоў. Рабаўладальнікі называлі рабоў «гаворачымі» прыладамі працы. Нават самыя бедныя рымляне глядзелі на рабоў з пагардай. Ператварыўшыся ў раба, чалавек губляў сваё асабістае імя. З гэтага часу яго называлі галам, персам — па назве мясцовасці, адкуль ён паходзіў.

За самую малую правiннасць рабоў жорстка каралі. Іх кідалі ў турму, білі, нярэдка распіналі на крыжах уздоўж вялікіх дарог. Самых дужых і вынослівых аддавалі ў гладыятарскія школы. Тут іх навучалі валоданню зброяй і прымушалі ваяваць адзін з адным.

► Баі гладыятараў. Мазаіка ►

✓ Чаму менавіта ў рымлян сталі забавай гладыятарскія баі?

Гладыятары (даслоўна мечаносцы) жылі ў казармах, ноччу іх замыкалі ў камерах. Ваявалі яны на спецыяльна прызначаных для гэтага арэнах. Нярэдка для пацехі глядачоў іх прымушалі ўступаць у сутычку з дзікімі звярамі: ільвамі, тыграмі, быкамі.

3. Паўстанне Спартака. Рабы не хацелі мірыцца са сваёй доляй. Яны ўцякалі, не раз паўставалі супраць сваіх гаспадароў. Найбуйнейшым за ўсю гісторыю Старажытнага свету было паўстанне **Спартака**, якое адбылося ў **74—71 гг. да н. э.**

Спартак быў выхадцам з Фракіі. Пасля паланення трапіў у гладыятарскую школу ў Капуі на поўдні Італіі. Адсюль ён і яго таварышы ўдала ўцяклі і разбілі свой лагер на гары Везувій. Спартак ператварыў беглых рабоў у добра абучаную і дысцыплінаваную армію.

Сенат накіраваў на задушэнне паўстання вялікія воінскія сілы. Але яны неслі адно паражэнне за другім. Спартак павёў сваю армію на поўнач. Там, за Альпамі, паўстанцы спадзяваліся атрымаць свабоду. Аднак не ўсім рабам падабалася суровая дысцыпліна, якую ўстанавіў Спартак. Яны пакінулі армію і адразу ж былі знішчаны рымскімі легіянерамі.

с. 290–294

◀ Праклятае поле. Месца пакарання смерцю ў Старажытным Рыме. Распятыя рабы. *Фрагмент карціны мастака Ф. Броннікава*

✓ Падумайце, паражэнне Спартака — гэта выпадковасць ці непазбежнасць.

Паўстанне разгаралася і ператварылася ў сапраўдную вайну. Яе полымем хутка была ахопленая амаль уся Італія. Колькасць паўстанцаў павялічылася да 120 тыс. чалавек.

У гэты час рымскую армію супраць Спартака ўзначаліў палкаводзец *Марк Крас*. Па невядомай прычыне паўстанцы нечакана павярнулі на поўдзень. Яны зноў прайшлі ўвесь Апенінскі паўвостраў і выйшлі да марскога праліва, які аддзяляе Італію ад Сіцыліі. Спартак дамовіўся з піратамі пра перакідку свайго войска на востраў. Піраты ўзялі грошы... і сплылі. Ашуканы Спартак вымушаны быў павярнуць назад. Аднак армія Краса адрэзала ўсе шляхі да адступлення. Рашаючая бітва адбылася вясной 71 г. да н. э. Аслабленае войска Спартака было разгромлена, а сам ён гераічна загінуў у няроўным баі.

ПАДВЯДЗЁМ ВЫНІКІ

♦ Рабства ў Рыме атрымала большае распаўсюджанне, чым у Грэцыі. ♦ Рымляне з пагардай ставіліся да рабоў і не лічылі іх людзьмі. ♦ Рабы спрабавалі змагацца за свабоду і не раз паўставалі супраць сваіх гаспадароў. ♦ Самым вядомым было паўстанне рабоў пад кіраўніцтвам Спартака. Яго імя да гэтага часу застаецца сімвалам барацьбы за волю і чалавечую годнасць.

- ? **1.** Якія прычыны распаўсюджвання рабства ў Рыме? **2.** Складзіце апавяданне пра паўстанне Спартак паводле плана: а) прычыны паўстання; б) змова ў Капуі; в) уцёкі на Везувій; г) паход на поўнач; д) новыя планы; е) здрада піратаў; ж) апошняя бітва; з) прычыны паражэння паўстання. **3.** Уявіце, калі б Спартак перамог, якія маглі быць наступствы яго паспяховага паходу.

? Даведайцеся, як ушанавана імя Спартак у музыцы, жывапісе, літаратуры, кінематографе, спорце. Пазнаёмце з інфармацыяй аднакласнікаў. Што выпускаецца на адным з найбуйнейшых беларускіх прадпрыемстваў, якое носіць імя Спартак?

ПАЎСТАННЕ СПАРТАКА (Паводле Плутарха)

Спартак уцякаў да мора. Сустрэўшы ў праліве пірацкія судны, ён вырашыў адправіцца на Сіцылію і, перакінуўшы на востраў 2000 чалавек, аднавіць сіцылійскае паўстанне рабоў. Піраты дамовіліся са Спартакам, але, узяўшы грошы, ашукалі яго і сплылі. Тады ён зноў павярнуў ад мора...

Крас правёў ад мора да мора праз перашыек роў і над ім пабудаваў сцяну вялікай вышыні і трываласці. Спартак убачыў, што яго войска акружана сцяной.

Крас распачаў бітву, якая стала самай вялікай з тых, што былі ў гэтай вайне. У ёй загінула 12 300 рабоў. Спартак пасля паражэння пачаў адступаць. Затым ён накіраваўся на самога Краса, але праз змагароў і параненых яму не ўдалося дабрацца да рымскага палкаводца. Світа Спартак уцякла, а ён, акружаны ворагамі і мужна адбіваючы іх удары, урэшце рэшт быў забіты.

▲ Помнік Спартаку на яго радзіме

1. Чаму імя Спартак увайшло ў гісторыю, нягледзячы на тое што рымскія гісторыкі рэдка ўзгадвалі яго? **2.** Што сімвалізуе яго імя?